

УДК 368.5

Рудь І.Ю.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту**Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського***АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ****ANALYSIS OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE****АНОТАЦІЯ**

Статтю присвячено систематизації проблемних питань, що гальмують розвиток вітчизняного страхового ринку. Розглянуто кількість страхових компаній, результати діяльності страхового ринку, зовнішні і внутрішні ризики, під якими перебуває страховий ринок. Дано характеристику основним показникам діяльності страхового ринку та проведено їх аналіз. Висвітлено вплив зовнішніх і внутрішніх ризиків на розвиток страхового ринку. Запропоновано перспективи розвитку страхового ринку України.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхові компанії, ризики.

АННОТАЦІЯ

Статья посвящена систематизации проблемных вопросов, тормозящих развитие отечественного страхового рынка. Рассмотрены количество страховых компаний, результаты деятельности страхового рынка, внешние и внутренние риски, под которыми находится страховой рынок. Дана характеристика основным показателям деятельности страхового рынка и проведен их анализ. Освещено влияние внешних и внутренних рисков на развитие страхового рынка. Предложены перспективы развития страхового рынка Украины.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, страховые компании, риски.

ANNOTATION

The article is devoted to systematize issues that hamper the development of the domestic insurance market. Considered the number of insurance companies, the results of the insurance market, internal and external risks, which are being insurance market. The characteristic of the main indicators of the insurance market and conducted their analysis. The influence of internal and external risks to the development of the insurance market. A perspective of the insurance market of Ukraine.

Keywords: insurance, insurance market, insurance companies, risks.

Постановка проблеми. Ключовим елементом національної економіки будь-якої країни є страховий ринок. Страхування займає центральне місце в системі господарювання країни, що базується на ринкових засадах, забезпечуючи, з одного боку, надійний страховий захист від ризиків суб'єктів ринкових відносин, страховому захисті майнових інтересів членів суспільства та потреби економіки в інвестиційних ресурсах, з іншого. Страхування є основою суспільного розвитку, його збалансованості та стабільності. Воно є стратегічно важливим та перспективним сегментом економіки, що дає змогу забезпечити соціально-економічну стабільність у суспільстві, забезпечує компенсацію збитків у результаті настання несприятливих подій, знижує витратну частину бюджетів різних рівнів та є джерелом внутрішніх довгострокових інвестицій в економіку країни. Актуальність питання

розвитку страхового ринку України обумовлює необхідність розробки державної політики ефективного розвитку страхування в поєднанні із загальнонаціональними економічними пріоритетами, яка б передбачала умови для подальшого розвитку законодавчої та удосконалення нормативної бази, визначення основних напрямів формування механізму страхових послуг для забезпечення соціального захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування та розвитку страхування та страхового ринку в Україні присвячено низку наукових праць В. Альошина, В. Базилевича, О. Філонюка, В. Фурмана, С. Осадця, Р. Пікус, З. Шелудько та інших вітчизняних та іноземних економістів.

Мета статті полягає в аналізі проблемних питань, що гальмують розвиток вітчизняного страхового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страховий ринок – це частина фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формуються попит і пропозиція на нього. Головною функцією страхового ринку є акумуляція та розподіл страхового фонду з метою страхового захисту суспільства.

Страховий ринок перебуває під дією значних як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків. Основними з них є:

- глобальні ризики, зумовлені циклічним характером розвитку світової економічної та фінансової систем, неможливістю передбачити час та масштаб чергової кризи;
- макро- та мікроекономічні ризики, пов'язані, зокрема, зі збереженням тенденцій до зниження темпів зростання національної економіки або окремих галузей, рівня інвестиційної активності, високого рівня інфляції та відсотків за банківським кредитуванням, низького рівня життя населення України, недостатнього рівня розвитку внутрішньої інфраструктури;
- фінансові ризики, що включають, зокрема, незадовільний фінансовий стан значної частини страховиків, низький рівень якості активів, залежність інвестиційних доходів від депозитної політики банківської системи;
- комерційні ризики, до яких, зокрема, належить посилення цінової конкуренції та загроза банкрутства значної кількості страховиків, зростання обсягу невиконаних зобов'язань

між страховиками, у тому числі за договорами перестраховання, та у відносинах із контрагентами і партнерами (банками, інвестиційними компаніями тощо) [1].

Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Він має два типи страхування – СК «Life» та СК «non-Life». СК «Life» – страхові компанії, що здійснюють страхування життя, СК «non-Life» – страхові компанії, що здійснюють страхування видів, інших, ніж страхування життя. Загальна кількість страхових компаній станом на 30.09.2015 р. становила 368, у тому числі СК «life» – 50 компаній, СК «non-life» – 318 компаній, (станом на 30.09.2014 р. – 389 компаній, у тому числі СК «life» – 58 компаній, СК «non-life» – 331 компанія) (табл. 1) [2].

Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення. Так, за дев'ять місяців 2015 р. порівняно з аналогічним періодом 2014 р. кількість страхових компаній зменшилася на 21 од.

Динаміка страхових премій за мінусом частки страхових премій, сплачених перестраховикам-резидентам, за дев'ять місяців 2014–2015 рр. представлена в табл. 2.

Приріст чистих страхових премій за дев'ять місяців 2015 р. сформувався за рахунок суттєвого збільшення надходжень платежів з автострахування (+22,8%), страхування фінансових ризиків (+55,7%), страхування вантажів та багажу (+111,3%), медичного страхування (+20,1%), страхування відповідальності перед третіми особами (+40,6%), авіаційного страхування (+100,5%), страхування медичних витрат (+43,4%). Водночас спад чистих страхових премій спостерігався за такими видами страхування: страхування від нещасних випадків (-38,2%), страхування кредитів (-33,7%), страхування від нещасних випадків на транспорті (-39,1%).

У структурі страхових премій на 30.09.2015 р. найбільша питома вага належить таким видам страхування, як: автострахування – 32,0%; страхування фінансових ризиків – 10,8%; страхування майна – 9,7%; страхування життя – 9,0%; медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) – 8,6%; страхування вантажів та багажу – 7,2%; страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 5,9%; страхування відповідальності – 4,5%.

Таблиця 1

Кількість страхових компаній

Кількість страхових компаній	Станом на				Абсолютне відхилення (+,-)	
	31.12.2013 р.	31.12.2014 р.	30.09.2014 р.	30.09.2015 р.	31.12.2014 р. до 31.12.2013 р.	30.09.2015 р. до 9.2014 р.
Загальна кількість	407	382	389	368	-25	-21
у т. ч. СК «non-Life»	345	325	331	318	-20	-13
у т. ч. СК «Life»	62	57	58	50	-5	-8

Таблиця 2

Структура чистих страхових премій за дев'ять місяців 2014–2015 рр.

Види страхування	9 міс. 2014 р.	9 міс. 2015 р.	Темпи приросту 9 міс. 2015/9 міс. 2014 рр.	
	млн. грн.	млн. грн.	млн. грн.	%
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»)	4 365,8	5 362,6	996,8	22,8
Страхування майна	1 565,7	1 811,6	647,8	55,7
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	991,9	1 617,3	51,6	3,3
Страхування фінансових ризиків	1 163,8	1 503,3	3,2	0,2
Страхування життя	1 500,1	1 441,8	241,0	20,1
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	1 200,8	1 197,6	630,7	111,3
Страхування вантажів та багажу	566,9	980,2	-11,7	-1,2
Страхування відповідальності перед третіми особами	530,4	745,8	215,4	40,6
Страхування від нещасних випадків	500,9	351,8	106,4	43,4
Страхування кредитів	324,1	336,9	168,9	100,5
Страхування медичних витрат	245,4	309,4	-191,5	-38,2
Авіаційне страхування	168,0	215,0	-109,1	-33,7
Страхування від нещасних випадків на транспорті	88,9	54,1	-34,8	-39,1
Інші види страхування	431,2	819,0	387,8	89,9

Перерозподіл у структурі чистих страхових премій станом на 30.09.2015 р. порівняно з аналогічним періодом 2014 р. відбувся на користь таких видів страхування, як: страхування фінансових ризиків (з 8,5% до 10,8%), страхування вантажів та багажу (з 4,2% до 7,2%), авіаційне страхування (з 1,2% до 2,0%). При цьому в структурі чистих страхових премій відбулося зменшення з наступних видів страхування: страхування життя (із 11,0% до 9,0%), страхування майна (із 11,5% до 9,7%), страхування від нещасних випадків (із 3,7% до 1,8%), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (із 7,3% до 5,9%) та страхування кредитів (із 2,4% до 1,3%).

Рівень валових страхових виплат станом на 30.09.2015 р. становив 21,5% (табл. 3).

Високий рівень валових страхових виплат спостерігався за такими видами страхування: з медичного – 58,3%, добровільного особистого – 43,9%, обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 33,2%, недержавного обов'язкового – 27,5%, страхування життя – 25,0%.

Рівень чистих страхових виплат станом на 30.09.2015 р. становив 27,3% (станом на 30.09.2014 р. – 26,3%). Високий рівень чистих страхових виплат станом на 30.09.2015 р. спостерігався за видами добровільного особистого страхування – 46,0%, з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 33,5%, з недержавного обов'язкового страхування – 27,6%, зі страхування життя – 25,0%.

Згідно з даними Нацкомфінпослуг, збільшення рівня валових виплат пов'язане зі скороченням надходжень від страхових платежів при підвищенні самих виплат на 8,9%. Причому найбільший рівень виплат спостерігається в медичному страхуванні, добровільному особистому страхуванні, обов'язковому страхуванні

цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів перед третіми особами.

Глава правління ПАТ «СК «Універсальна» Олексій Музичко зазначає, що в 2014 р. на ринок страхування вплинув «активний його перерозподіл на користь компаній, які в період кризи мають стійке фінансове становище, достатню ліквідність і здатні якісно здійснювати врегулювання страхових випадків і виплати, а також фактичне банкрутство і вихід із ринку багатьох великих гравців в автострахуванні» [4].

Важливим випробуванням для ринку в 2014 р. стало «зростання збитковості, пов'язане з більш ніж двократною девальвацією гривні по відношенню до долара, що призвело до необхідності перегляду деяких умов страхування і до більш консервативних оцінок ризиків, прийнятих на страхування». Насамперед ці зміни торкнулися страхування КАСКО, медичних витрат і деяких інших видів, де є вплив на величину збитку валютних коливань.

Як і передбачав Forbes рік тому, у 2014 році страховики зіткнулися з безпрецедентними умовами – від революції і війни, які повинні були підстобнути попит на низку страхових продуктів із боку корпоративного сегмента, до скорочення споживчої активності через негативний стан економіки. Також вплив на ринок надавало очікуване в найближчому майбутньому перепідпорядкування сегмента від регулятора Нацкомфінпослуг Національному банку України.

На першому місці в рейтингу Forbes – страхова компанія «Княжа Vienna Insurance Group». Згідно з даними Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України, 89,9% акцій страховика належать Vienna Insurance Group AG Wiener Versicherung Gruppe. На другому місці – компанія «Уніка», 92,2%-й пакет акцій якої контролює UNIQA internationale Beteiligungs-Verwaltungs GmbH (Відень). Третє

Таблиця 3

Рівень страхових виплат за видами страхування

Види страхування	Рівень страхових виплат			
	валових виплат		чистих виплат	
	станом на 30.09.2014 р.	станом на 30.09.2015 р.	станом на 30.09.2014 р.	станом на 30.09.2015 р.
Страхування життя	9,8%	25,0%	9,8%	25,0%
Види страхування, інші ніж страхування життя, у тому числі:	22,6%	21,3%	28,3%	27,6%
Добровільне особисте страхування	40,4%	43,9%	45,7%	46,0%
Добровільне майнове страхування	16,9%	16,9%	22,9%	25,1%
- у тому числі страхування фінансових ризиків	2,1%	11,3%	3,4%	18,3%
Добровільне страхування відповідальності	4,8%	3,1%	7,8%	4,0%
Недержавне обов'язкове страхування	32,3%	27,5%	32,7%	27,6%
- у тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	38,5%	33,2%	39,1%	33,5%
Державне обов'язкове страхування	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
ВСЬОГО (всі види страхування)	21,5%	21,5%	26,3%	27,3%

місце отримала «Українська страхова група», яка зараз належить на 92% ТВІН Financial Services Group N.V з Нідерландів, кінцевим бенефіціаром якої також є Vienna Insurance Group.

Чотири страхові компанії не увійшли до рейтингу через високий рівень перестраховування, що може говорити або про участь компанії у схемах, або про роботу з великими ризиками, що характерно для корпоративного сегмента. У рейтинг не потрапили: «НДІ Страхування», яка віддала в перестраховування 74,85%; «Днепринмед, перестраховування 100,42% від премій; працює з великими ризиками, у тому числі авіаційними, «Бусин» (рівень перестраховування – 88%), і компанія «Надійна» з показником перестраховування більш ніж 91,89%.

Також до рейтингу не увійшла страхова компанія «Лемма», яка раніше була одним із найвидніших учасників фінансового сектора.

Минулорічні учасники топ-3 рейтингу страховиків Forbes – «АХА Страхування» і «Allianz Україна» – за підсумками 2014 р. зайняли, відповідно, 8-е і 14-е місця. З 24-го на 12-е місце піднялася компанія «Іллічівське». Як і роком раніше, два останніх місця в рейтингу розділили одна з найстаріших страхових компаній країни АСКА та «Альянс» [4].

Розвиток страхового ринку гальмує недосконале, застаріле законодавство, неефективні, непрозорі, непередбачувані та вибіркові правила державного регулювання і нагляд. Заходів, що вживаються для фінансового оздоровлення страховиків, виведення з ринку тих страховиків, які не мають можливості найближчим часом покращити свій незадовільний фінансовий стан, недостатньо. На неналежному рівні забезпечуються потреби ринку в кваліфікованому персоналі, насамперед страхових агентів, андеррайтерів, актуаріїв, страхових інженерів, страхових детективів [3].

Висновки. Отже, проведені дослідження показали, що страховий ринок України перебуває на етапі формування, поступово адаптуючись до вимог європейського та світового ринків. Для цього вітчизняним страховикам

необхідно переймати зарубіжний страховий досвід та змінювати власні моделі функціонування, зокрема вдосконалювати механізм державного регулювання діяльності страхових компаній; адаптувати до світових стандартів страхове законодавство, впроваджувати новітні технології зі страхування та новітні стандарти якості обслуговування в цій сфері.

Таким чином, перспективами розвитку страхового ринку є:

- задоволення потреб держави та приватного сектору в якісних страхових послугах;
- досягнення рівня проникнення страхування до 5% ВВП України;
- задоволення потреб держави в інвестиційному ресурсі;
- збільшення щорічних виплат страхових відшкодувань;
- зменшення вартості залученого капіталу для підприємств, що страхують свої ризики;
- підвищення конкурентоспроможності економіки України в цілому;
- приведення кількості страхових компаній у відповідність до попиту на послуги страхування, гарантованого рівня платоспроможності, визначеного законодавством, стану конкуренції та витрат держави для здійснення нагляду та регулювання;
- створення додаткових робочих місць;
- збільшення надходжень до бюджету та фондів соціального страхування за рахунок сплачених страховиками податків і внесків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
2. Підсумки діяльності страхових компаній України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forinsurer.com.ua>.
3. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ufu.org.ua/ua/about/activities...initiatives/5257>.
4. Рейтинг страхових компаній-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forbes.net.ua/business/1398567-rejting-strahovyh-kompanij-2015>.